

Norra Backa 1:3, Kville socken, Tanums kommun, Västra Götalands län

Arkeologisk utredning steg 1

Stenbrottslämningar och jordbrukslämningar från 1800- och 1900-tal

Annika Östlund

Kulturlandskapet rapporter 2019:3

Norra Backa 1:3, Kville socken, Tanums kommun, Västra Götalands län

Arkeologisk utredning steg 1

Stenbrottslämningar och jordbrukslämningar från 1800- och
1900-tal

Annika Östlund

Kulturlandskapet

Administrativa uppgifter

Fastighet: Norra Backa 1:3, Kville socken, Tanums kommun, Västra Götalands län

Länsstyrelsebeslut datum/dnr: 2018-10-24 / 431-34215-2018

Uppdragsgivare: Werner Arkitekter AB

Fältarbetsperiod: 2018-11-22 - 2018-12-06

Projektnummer: 18261

Projektansvarig: Stig Swedberg

Fältansvarig: Annika Östlund

Övrig personal: Andreas Toreld, Anton Larsson, Stig Swedberg

För personalens meriter hänvisas till Kulturlandskapets hemsida.

Utredningsområdets storlek: 42 800 m²

Belägenhet i SWEREF 99 TM: Norr 6503650 m, Öst 286300 m

Höjd över havet: 20-50 meter

Arkiv: Kulturlandskapet

Dokumentationsmaterial: Mätfiler, beskrivningar, fotografier, fotolista

Digitalt dokumentationsmaterial förvaltas av Kulturlandskapet.

Fynd: Har ej omhändertagits.

Norra Backa 1:3, Kville socken, Tanums kommun, Västra Götalands län

Arkeologisk utredning steg 1

Stenbrottslämningar och jordbrukslämningar från 1800- och 1900-tal

Kulturlandskapet rapporter 2019:3

© Kulturlandskapet 2019

Författare: Annika Östlund

Foton: Där fotograf ej anges är bilder tagna av fältpersonalen.

Omslagsbild framsida: Märke efter remmare i stenbrott inom småindustriområde L2018:1276. Foto mot söder.

Bild baksida: Vällagd och välbevarad stengärdesgård, L2018:1269. Andreas agerar måttstock. Foto mot norr.

Orienteringskarta: Framställd av Kulturlandskapet med data från Map Maker, FMIS samt Länsstyrelsen i Västra Götaland.

Topografisk grundkarta samt plankarta: Tillhandahållen av uppdragsgivaren.

Övriga kartor och situationsplaner: Framställda av Kulturlandskapet.

Redigering och layout: Zanna Friberg

Sökord: Bohuslän, stengärdesgård, fossil åker, stenbrott

Kulturlandskapet

Ekelidsvägen 5

457 40 FJÄLLBACKA

www.kulturland.se

kontakt@kulturland.se

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	7
Bakgrund och syfte	7
Utredningsområdet	7
Tidigare undersökningar	8
Metod	9
Inventering	9
Besiktning	9
Markkemisk provtagning	9
Dokumentation	9
Arkivstudier	9
Resultat	11
Inventering	11
Besiktning	11
Analysresultat - markkemi	11
Fynd	11
Schakt och anläggningar	11
Arkivstudier	11
Tolkning	13
Tidigare okända fornlämningar inom området	13
Tidigare okända övriga kulturhistoriska lämningar inom området	13
Troliga lägen för fornlämningar som ej är synliga ovan mark	15
Kulturmiljövärden inom området	17
Antikvarisk bedömning	17
Värdering av måluppfyllelsen	17
Förslag på ytterligare åtgärder inför kommande skede	17
Källor	20
Bilagor	21
Bilaga 1. Nyregistrerade lämningar	22
Bilaga 2. Besiktigade lämningar	24

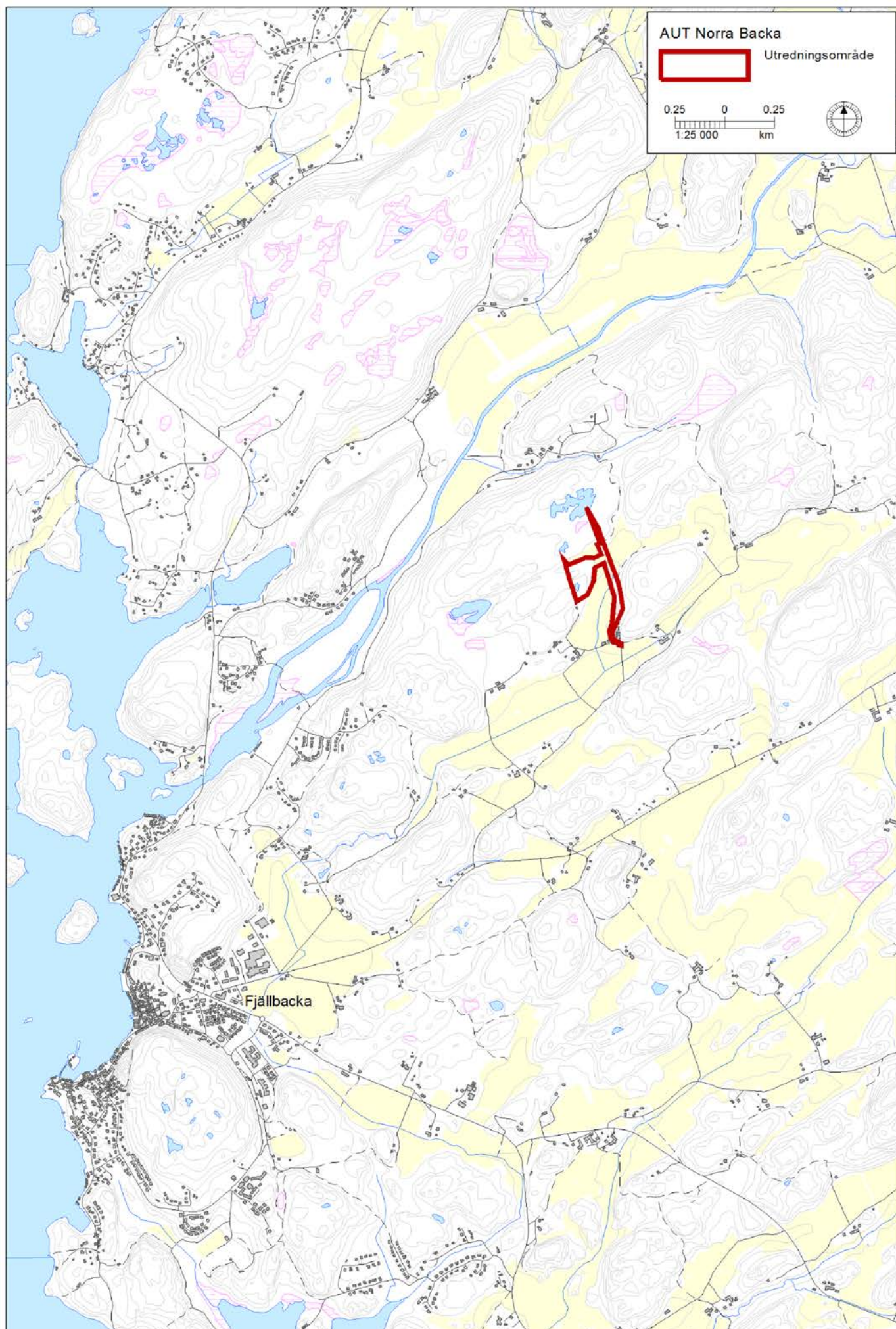

Illustration 1. Utredningsområdet nordöst om Fjällbacka. © Lantmäteriet.

Norra Backa 1:3, Kville socken, Tanums kommun, Västra Götalands län

Arkeologisk utredning steg 1

Stenbrottslämningar och jordbrukslämningar från 1800- och 1900-tal

Sammanfattning

Kulturlandskapet har av Länsstyrelsen i Västra Götalands län fått i uppdrag att utföra en arkeologisk utredning steg 1 inför planområde för fritidshus samt väg och parkering inom Norra Backa 1:3 i Tanums kommun. Delar av planområdet har utretts tidigare. Aktuell utredning omfattar utökat planområde samt väganslutning.

Vid inventering framkom 10 lämningar i form av stengärdesgårdar, stenbrottslämningar och en fossil åker, sannolikt en så kallad havreåker från andra halvan av 1800-talet. Samtliga nyframkomna lämningar bedöms som övrig kulturhistorisk lämning.

Lämningen Kville 1429, en stensättning, har besiktigats. Antikvarisk status föreslås ändras till möjlig fornlämning.

Ett parti av utredningsområdet har provtagits avseende markkemi. Resultaten visar på förhöjda värden av såväl MS som fosfater, vilket tyder på att någon slags boplats är för handen. Dessutom framkom kol i fyra av proverna samt ett avslag av flinta.

Kulturlandskapet föreslår att hänsyn visas mot nyregistrerade övriga kulturhistoriska lämningar i det fall exploateringsplanerna kvarstår. Önskan om hänsyn gäller även andra kulturlämningar i området såsom stengärdesgårdar i aktuell gräns samt äldre vägsträckningar.

Om lämningen Kville 1429 berörs av exploateringsplanerna föreslås en arkeologisk utredning steg 2 för att avgöra antikvarisk status.

Om de partier som gett utslag i markkemianalysen berörs av exploateringsplanerna, bör sökschaktning ske här inom ramen för en utredning steg 2. Ett alternativ skulle kunna vara att i dialog med exploatören se om något alternativ till planerad vägdragning finns. I så fall kan man överväga att utöka provtagningen även hit, för att undvika de områden där boplatsindikationer framkommit genom markkemianalysen.

I övrigt föreslås inga ytterligare åtgärder inom en utredning steg 2.

För fornlämningar gäller att de förutom själva lämningen även omges av ett så kallat fornlämningsområde. Fornlämningsområdet utgörs av ett så stort område på marken (eller sjöbotten) som behövs för att bevara fornlämningen och ge den tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse. Fornlämningsområdets storlek avgörs av länsstyrelsen från fall till fall.

Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap i Kulturmiljölagen (KML) och genom miljöbalkens generella hänsynsregler, där stor vikt läggs vid hänsyn till kulturlämningar och kulturmiljöer. Ansökan om ingrepp i lämningar lämnas till länsstyrelsen.

Stengärdesgårdar i anslutning till jordbruksmark åtnjuter biotopskydd enligt Miljöbalken 7 kap. 11 §. Detta innebär att de inte får täckas över eller tas bort. Ansökan om dispens från biotopskyddet skickas till länsstyrelsen.

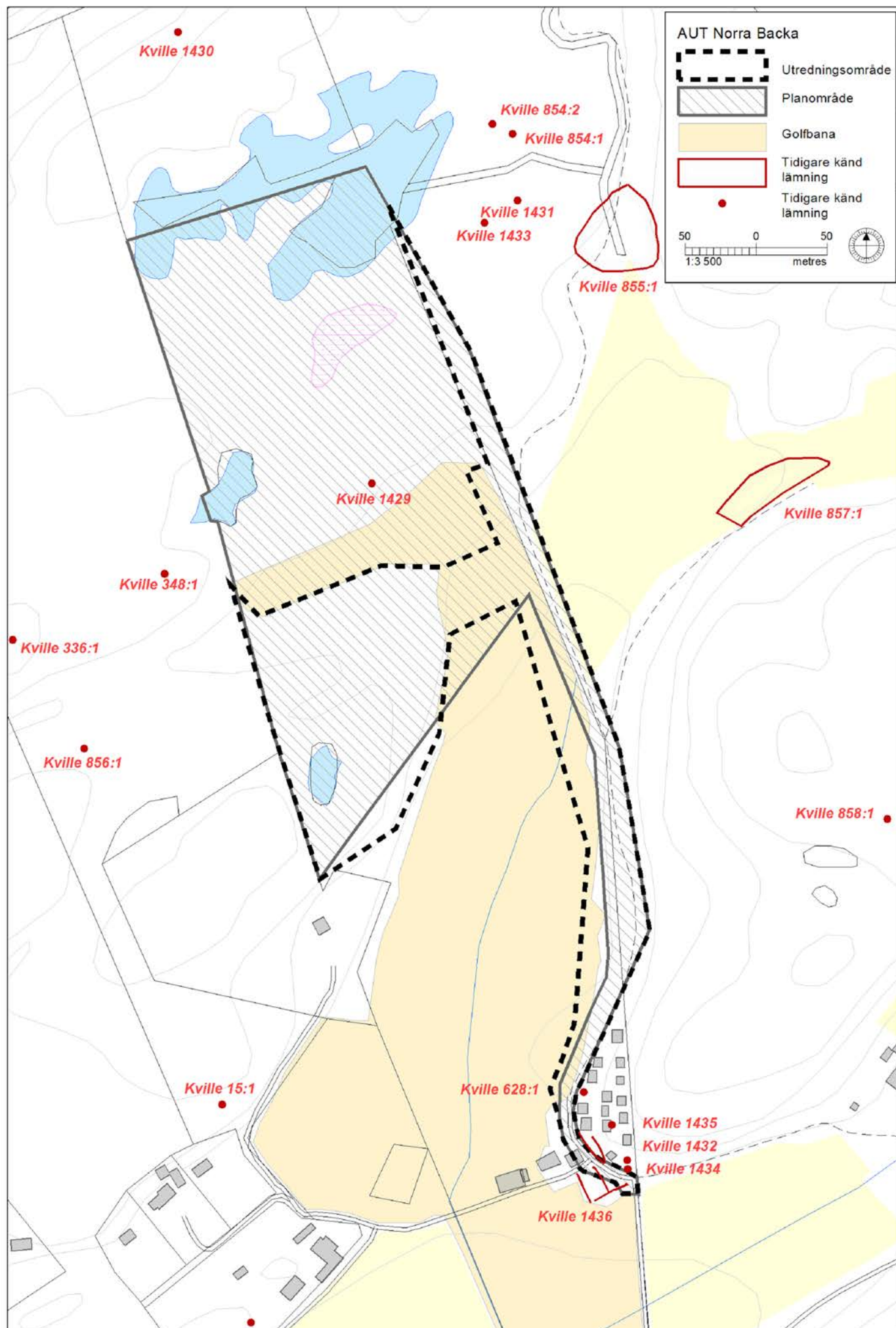

Illustration 2. Utredningsområdet med streckad linje och planområdet skrafferad yta. Tidigare registrerade lämningar som nämns i texten är markerade på kartan. © Lantmäteriet.

Inledning

Bakgrund och syfte

Kulturlandskapet har av Länsstyrelsen i Västra Götalands län fått i uppdrag att utföra en arkeologisk utredning steg 1 inför planområde för fritidshus samt väg och parkering inom Norra Backa 1:3 i Tanums kommun, *illustration 1*. Delar av planområdet har utretts tidigare. Aktuell utredning omfattar utökat planområde samt vägan slutning.

Länsstyrelsen bedömer utifrån topografi och fornlämningsbild att en arkeologisk utredning behövs för att ta reda på om någon okänd fornlämnning berörs av aktuellt arbetsföretag.

Efter utredningen ska alla kulturhistoriska lämningar inom området vara kända och bedömda avseende antikvarisk status. För lämningar som kan ha tillkommit i anslutning till tidsgränsen 1850 anges vad som utgör grund för antagandet om tid för tillkomst.

Fornlämningar i form av boplatser, stensättningar och hållristningar har särskilt eftersökts.

Då det förelåg restriktioner för undersökning inom golfbanan och eventuellt även på angräns-

ande fastighet genomfördes utredningen som en steg 1, där eventuell schaktning sker i steg 2 utifrån resultaten av denna utredning.

Frågeställningar:

Vilken antikvarisk status har lämningarna inom planområdet?

Vilka vidare arkeologiska åtgärder föreslås inför kommande skede?

Vilka kulturmiljövärden finns inom och i anslutning till området?

Utredningsområdet

Utredningsområdet är beläget cirka 3 kilometer nordost om Fjällbacka, i en sidodal till den större sprickdal som Nordbydalgången utgör, och berör en golfbana, *illustration 2*. Golfbanan är anlagd på tidigare jordbruksmark, och man har härvid bevarat ett flertal element från denna tid, som diken och stengärdesgårdar. Utredningsområdet omfattas av en dalgång som sluttar åt söder och sydväst, samt ett bergsparti, och är beläget på mellan 25 och 45 meter över havet. Utredningsområdet omfattar dels ett längre smalt parti i nord-sydlig riktning där väg

Illustration 3. Stensättningen Kville 854:1 är liksom Kville 854:2 belägen uppe på hållmarken i områdets norra del. Foto mot väster.

planeras, dels ett skogbevuxet hållmarksparti i väster där bebyggelse planeras. Däremellan löper ett brett parti tvärs över nuvarande golfbana där anslutningsväg planeras.

Omlandet

I närområdet finns fornlämningar i form av stensättningar, boplatser och hållristningar, samt övriga kulturhistoriska lämningar i form av fyndplatser, stenbrottslämningar, husgrunder från historisk tid samt ett hägnadssystem.

Stensättningarna (Kville 1429, 1430, 854:1, 348:1, 336:1, 854:2, 858:1 och 856:1) är belägna i bergspartierna väster, norr och öster om utredningsområdet. De är placerade i hållmarksteräng men också i övergångszoner mellan hållmark och mjukmark, *illustration 3*. Kville 348:1 befanns vid utredningen 2011 vara svårt skadad.

Boplatserna (Kville 855:1 och 857:1) är registrerade genom lösfynd av slagen flinta. Fyndplatserna är ungefärligt inlagda vid respektive gård och utgörs av en dolk respektive en skafthålsyx (Kville 627:1 och 628:1).

Hållristningen Kville 15:1 är belägen inom ett

hållmarksparti cirka 30 meter från åkermarken, och består bland annat av fyra skepp, tio djurfigurer och 14 skålgropar i rad.

Stenbrottslämningarna (Kville 1431 och 1433) registrerades i samband med utredningen 2011, och utgör lämningar efter småskalig stenbrytning.

Husgrunderna Kville 1432, 1434 och 1435 och hägnadssystemet Kville 1436 tolkades vid den utredning som utfördes 2011 som tillhörande den utskiftade Norra Backagården, vilken anlades efter laga skifte på 1850-talet.¹

Fynden och typen av lämningar visar på en förhistorisk mänsklig närvaro under metalltid men även under senneolitikum.

Tidigare undersökningar

Delar av planområdet utreddes av Rio Kulturkooperativ 2011.² Vid denna utredning registrerades två fornlämningar i form av stensättningar, samt 16 övriga kulturhistoriska lämningar i form av bland annat mindre stenbrott, stengärdesgårdar och husgrunder.

1 Östlund 2011

2 Östlund 2011

Illustration 4. Andreas söker efter inhuggningar på löst block. Stenmurarna på bilden har tidigare haft funktioner i jordbrukslandskapet, men är nu belägna intill golfbanan. Foto mot söder.

Metod

Inventering

Utredningsområdet inventerades i syfte att identifiera eventuella kulturhistoriska lämningar, fornlämningar och miljöer, *illustration* 4. Möjliga/troliga lägen för fornlämningar som ej är synliga ovan mark har eftersökts. Hällristningar eftersöktes särskilt. Inventering utfördes av Annika Östlund och Andreas Toreld.

Besiktning

Ingen besiktning av tidigare registrerade lämningar var beställd inom ramen för denna utredning. Dock har stensättningarna Kville 854:1-2 och 1429 samt hällristningen Kville 15:1 besiktigats. Samtliga är belägna i nära anslutning till utredningsområdet, och Kville 1429 är belägen inom planområdet.

Markkemisk provtagning

Det vägområde som inte var tillgängligt för schaktning i detta skede har provtagits avseende markkemisk analys, *illustration*

5. Inom det identifierade området lades en grid för provtagning med 10-20 meter mellan provpunkterna. Varje prov mättes in. Provtagningen utfördes av Stig Swedberg, Andreas Toreld och Anton Larsson.

Dokumentation

Tidigare ej kända kulturhistoriska lämningar, fornlämningar och miljöer mättes in med RTK-GPS, beskrevs och fotograferades. I de fall tidigare registrerade lämningar befanns vara felinprickade har nya inmätningar gjorts och justerade geometrier lagts in i Fornreg.

Arkivstudier

I samband med utredningen 2011 gjordes en enklare sökning efter historiska kartor i Lantmäteriets arkiv. I samband med föreliggande utredning har historiskt kartmaterial stämts av gentemot fastighetsgränser och tidigare uppodlade ytor.

Landsarkivet i Göteborg besöktes, och delar av arkivet tillhörande Kullgrens Enka studerades.³

3 Landsarkivet, Göteborg

Illustration 5. Andreas på den yta som provtogs markkemiskt. Foto mot sydväst.

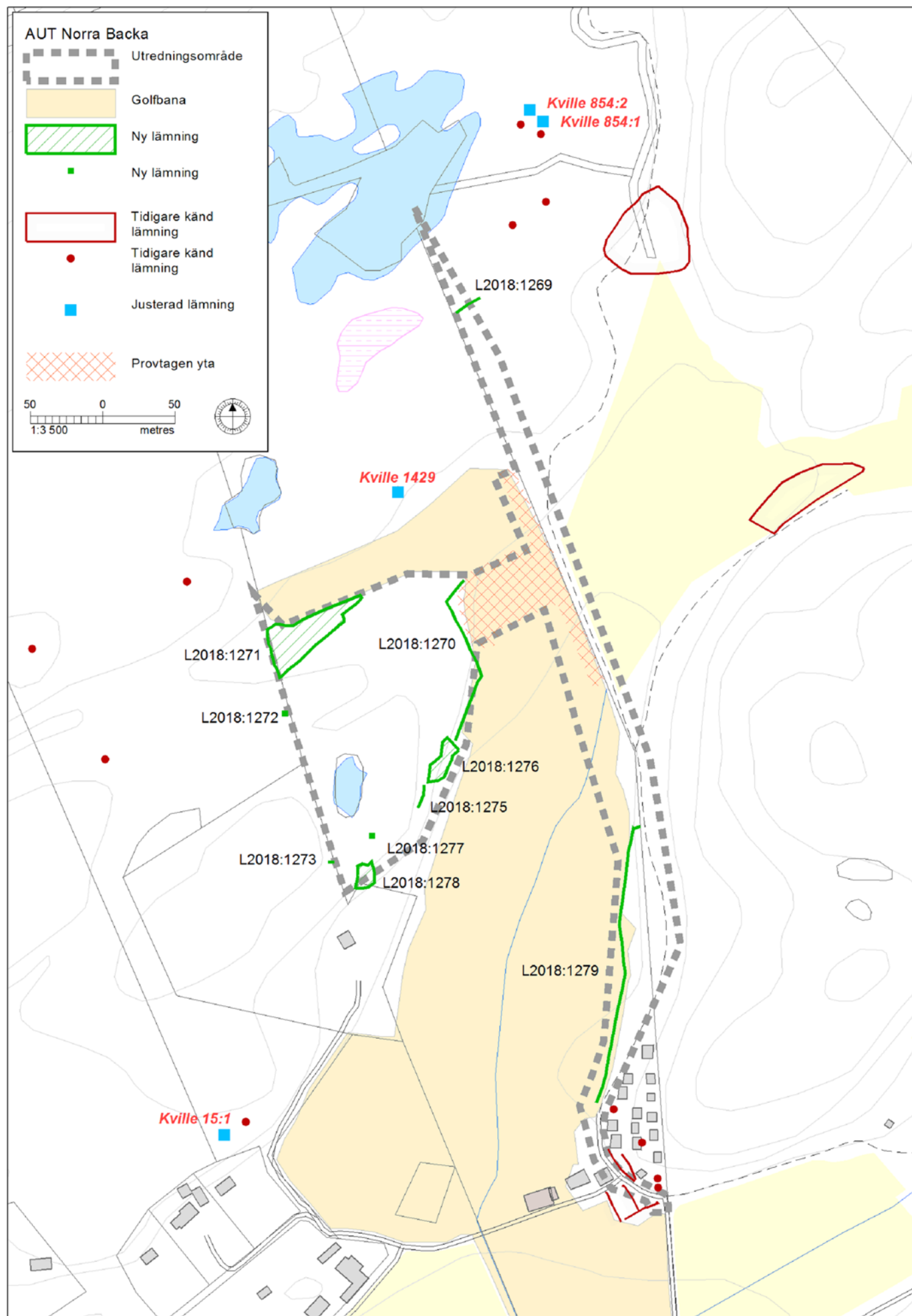

Illustration 6. Kartan visar resultaten från utredningen. Både nyinmätta lämningar och besiktigade lämningar har markerats. © Lantmäteriet.

Resultat

Inventering

Som ett resultat av inventeringen har 10 kulturhistoriska lämningar registrerats i Fornreg, samtliga bedömda som *övrig kulturhistorisk lämning*. Dessa utgörs av fem hägnader i form av stengärdesgårdar (L2018:1269, 1270, 1273, 1275, 1279), en fossil åker (L2018:1271), två brott/täkt (L2018:1272, 1277) samt två småindustriområden (L2018:1276, 1278) med stenbrott. Registrerade lämningar framgår av *illustration 6* samt *Bilaga 1*.

Besiktning

Strax nordväst om nu aktuellt utredningsområde är Kville 1429 belägen. Denna registrerades som fornlämning i samband med den utredning som utfördes 2011. Antikvarisk bedömning bedöms nu som tveksam, och ändras till *möjlig fornlämning*. Läget liksom storleken på stenarna är atypiskt, och närmare den tidigare odlingsmarken finns stenhögar som definitivt innehåller odlingssten. Formen och utseendet i övrigt bedöms dock som stensättningsliknande.

På hållmarken norr om utredningsområdet är stensättningarna Kville 854:1-2 belägna. De befanns vara oskadade men något felinprickade i FMIS. Geometrierna har justerats i Fornreg. Det samma gäller hållristningen Kville 15:1. Besiktigade lämningar framgår av *Bilaga 2*.

Analysresultat - markkemi

Ett parti av utredningsområdet provtogs avseende markkemi, *illustration 6*. Resultaten visar på förhöjda värden av såväl MS som CitP i framför allt den västra delen av provtagningsytan, vilket tyder på att en boplats är för handen. Även i den östra delen finns förhöjda värden av CitP. Dessutom framkom träkol i fyra av proverna samt ett avslag av flinta. Resultaten av markkemianalysen redovisas

på karta *illustration 16*. Vid tidpunkten för färdigställandet av föreliggande rapport hade Kulturlandskapet tillgång till resultaten av markkemianalysen, men MAL's rapport var ännu inte färdigställd. Tolkningen av analysen är därför Kulturlandskapets egen. Rapporten från MAL kommer att vara tillgänglig digitalt på Fornreg samt Kulturlandskapets hemsida.

Fynd

Inga fynd har omhändertagits inom ramen för denna utredning.

Schakt och anläggningar

Ingen schaktning har företagits inom ramen för denna utredning. Därmed har heller inga anläggningar framkommit.

Arkivstudier

Norra Backa-gården, belägen i omedelbar anslutning till utredningsområdet, anlades sannolikt i samband med laga skifte på 1850-talet.⁴

Som ett resultat av utredningen har bland annat en fossil åker registrerats i områdets västra del, L2018:1271. På den ekonomiska kartan från 1939, *illustration 7*, är odlingsytorna som störst (i kartmaterialet), men den yta där L2018:1271 är belägen är inte uppodlad, däremot angränsande stycke norr om. Av kartor från storskifte 1796, *illustration 8*, framgår att odlingsytor endast finns öster om det ursprungliga gårdsläget, och att de ängsmarker som finns väster och nordväst om, och som sammanfaller med delar av utredningsområdet, endast sträcker sig ett stycke upp i dalgången. På laga skifteskartan från 1852 är dessa marker däremot uppodlade, men de sträcker sig inte längre norrut än de gjorde 1796.⁵

Vid genomgången av arrendekontrakt i Kullgrens Enkas arkiv framkom inget som berör utredningsområdet.

4 Lantmäteriet 1852

5 Lantmäteriet 1796a och b, 1852, 1939

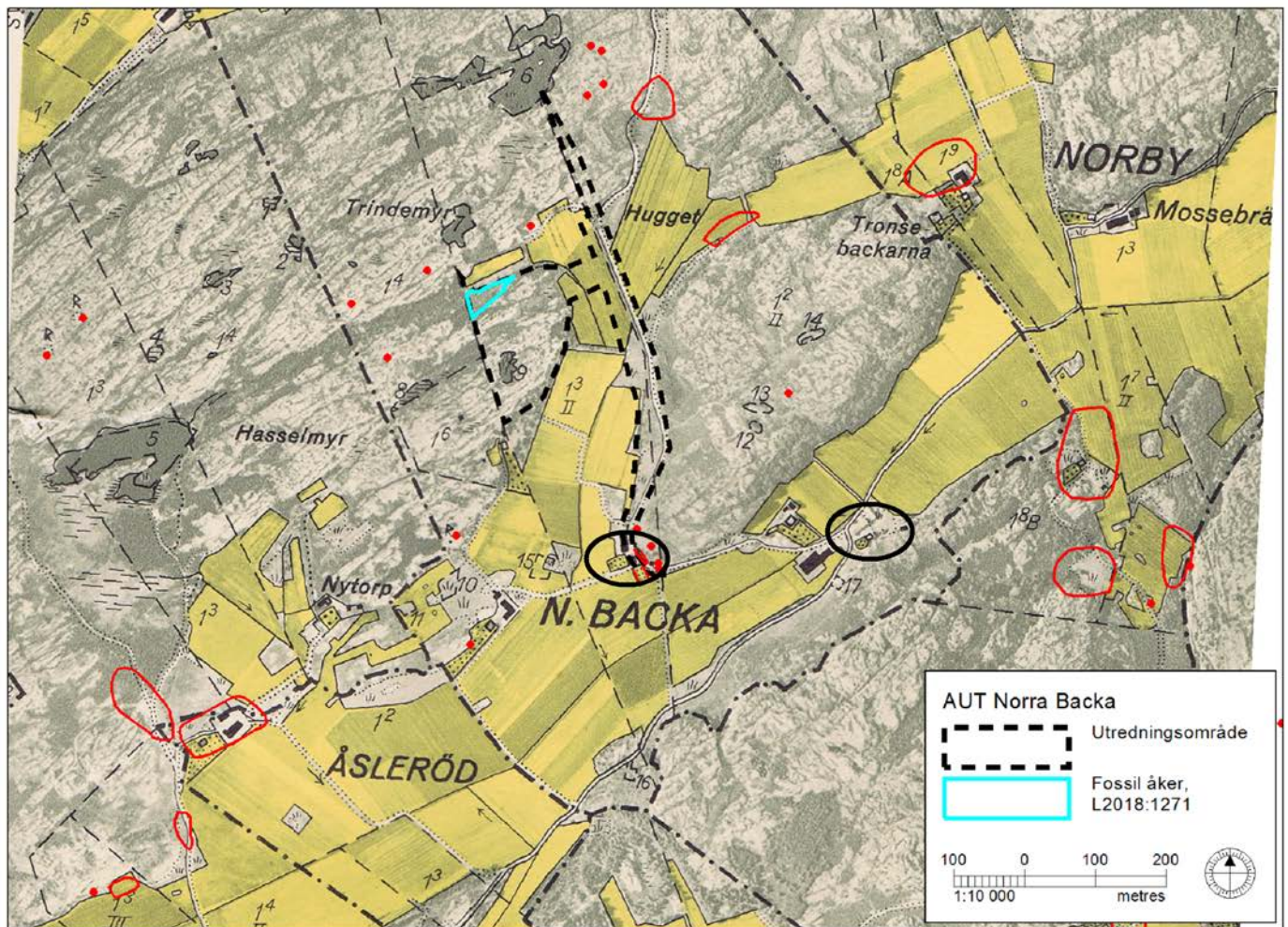

Illustration 7. Ekonomiska kartan från 1939 med utredningsområdet, tidigare registrerade lämningar samt den fossila åkern, L2018:1271, inlagda. Cirkelarna markerar samma gårdslägen som på illustration 8. Jämför med illustration 6 och 8. Källa Lantmäteriet.

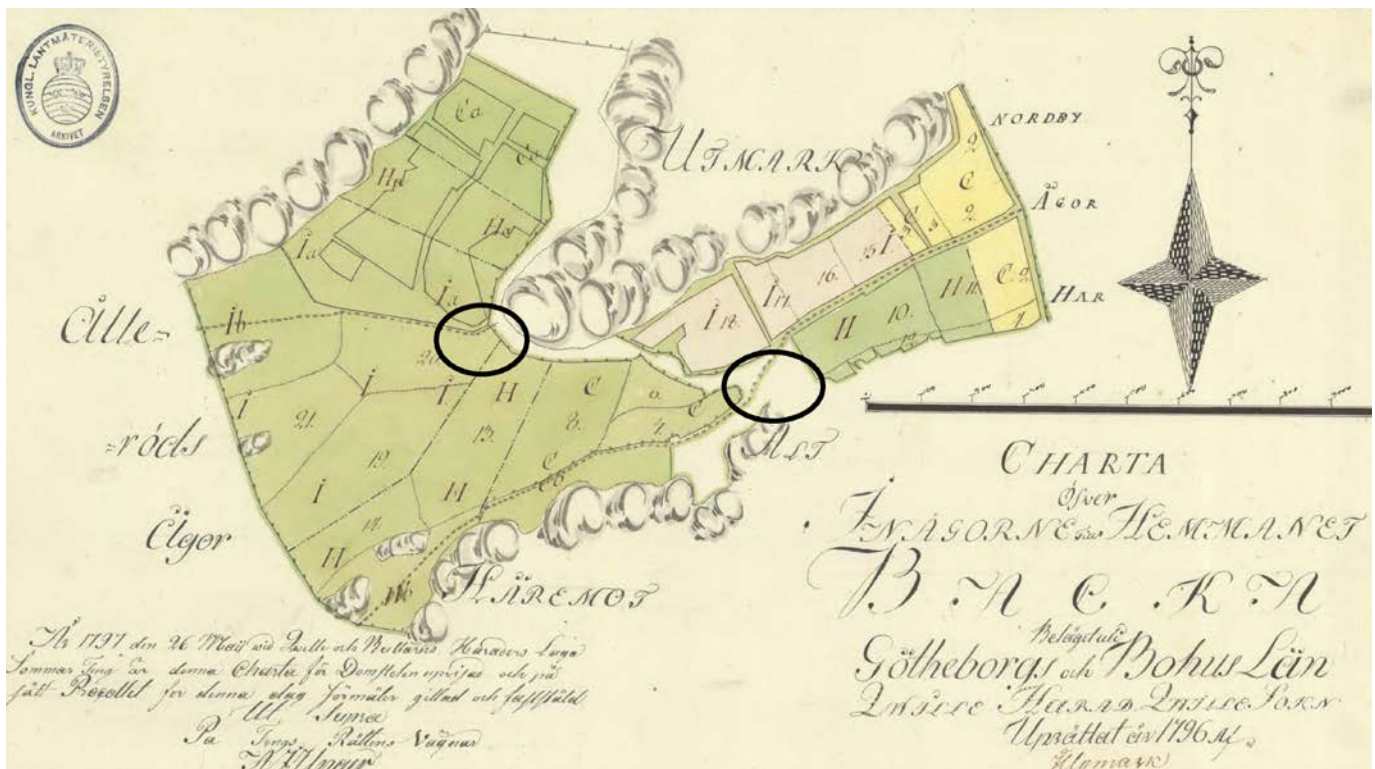

Illustration 8. Karta över gården Backas inägor vid storskifte 1796. Den högra cirkeln markerar det ursprungliga läget för gården Backa. Den vänstra cirkeln markerar platsen för den utskiftade gården. Jämför med illustration 6 och 7. Källa Lantmäteriet.

Tolkning

Tidigare okända fornlämningar inom området

Inga tidigare okända fornlämningar har registrerats inom utredningsområdet.

Tidigare okända övriga kulturhistoriska lämningar inom området

Som ett resultat av inventeringen har 10 övriga kulturhistoriska lämningar registrerats i Fornreg. Dessa utgörs av fem hägnader, en fossil åker, två brott/täkt samt två småindustriområden.

Stenbrottslämningarna är alla belägna i den västra delen av utredningsområdet, och utgörs av två enskilt inmätta stenbrott (L2018:1272 och L2018:1277), *illustration 17*, samt två småindustriområden (L2018:1276 och L2018:1278). Småindustriområdena är belägna i en brant oländig bergssida, och består av ett antal mindre brottytor, alla med uttag i en nivå, samt av skrotstenshögar, *illustration 10*. Endast ett fåtal märken efter bredkil, borrar och remmare iakttogs, *illustration 9*. I omedelbar anslutning till främst den västra delen av L2018:1276 iakttogs ett antal platser i berget där uttag av sten troligtvis skett, men där man i så fall använt sig av block som

Illustration 9. Märken efter remmare och bredkil i småindustriområde L2018:1278. Foto mot sydväst.

Illustration 10. Småindustriområde med mycket skrotsten, L2018:1276. Annika mäter in och beskriver. Foto mot söder.

Illustration 11. Stenmur i övergången mellan före detta åkermark och stenigare skogsmark, L2018:1270. Foto mot söder.

Illustration 12. Stengärdesgård, L2018:1269, till höger i bild. Den ansluter i rät vinkel till stengärdesgård i aktuell gräns. Foto mot väster.

Illustration 13. Kort stengärdesgård, L2018:1273, närmast fotografen. Ansluter till stengärdesgård i aktuell fastighetsgräns. Foto mot väster.

lossnat naturligt från berget. Inga märken efter verktyg finns därför, och dessa ytor har inte mätts in.

Hägnaderna utgörs alla av stengärdesgårdar. L2018:1270 och L2018:1279 är placerade i övergången mellan tidigare odlingsmark (nu golfbana) och skog eller hållmark, illustration 11. L2018:1269 är belägen uppe på hållmarken och ansluter i väster till en stenhägnad som löper i aktuell gräns hela vägen mellan Dammen i norr och till strax norr om den nya bebyggelsen i den södra delen av utredningsområdet, illustration 12. L2018:1269 har en vidare sträckning åt öster men då den här befinner sig utanför utredningsområdet har den inte mätts in. L2018:1275 är belägen i det branta parti där stenbrotten finns och kan möjligen vara konstruerad av skrotsten eller i annat fall bergfallen sten. L2018:1273 är mycket kort och ansluter till stenvägg i befintlig gräns i väster och till lodrät bergssida i öster, illustration 13.

Den fossila åkern, L2018:1271, är belägen i anslutning till tidigare åkermark, men är ej angiven

som åker på ekonomiska kartan från 1930-talet.⁶ Ytan omgärdas i väster, söder och öster av ett grunt dike, och långsmala ryggade åkerparceller är ännu svagt synliga i terrängen, illustration 14. Troligen är detta en så kallad havreåker från andra hälften av 1800-talet.

Utförligare beskrivningar av registrerade lämningar framgår av Bilaga 1.

Troliga lägen för fornlämningar som ej är synliga ovan mark

Det parti som gav utslag i markkeminanalysen med förhöjda värden av såväl MS som CitP motsvarar högst sannolikt en boplatssyta, illustration 16. Det är sannolikt att denna boplatssyta även har en utsträckning något åt väster och söder, utanför det provtagna området. Även det parti som enbart visade förhöjda värden av CitP kan motsvara en boplatssyta, ett antagande som stöds av förekomsten av träkol och ett avslag av flinta i några av proverna. I det här fallet är det möjligt att den egentliga boplatssytan snarare står att finna i öster, utanför planområdet.

6 Lantmäteriet 1939

Illustration 14. Fossil åker, L2018:1271. Åkerytan sträcker sig mellan diket där fotografen står och golfbanan till vänster. Längsgående ryggade parceller kan anas. Foto mot nordost.

Illustration 15. Äldre vägsträckning, en stengärdesgård i aktuell gräns samt där nedanför ytterligare en stengärdesgård, L2018:1279, som ansluter till den förra. Sannolikt användes denna vägsträckning som fägata redan på 1700-talet. Foto mot sydväst.

Kulturmiljövärden inom området

Lämningarna i form av stenbrott, stenmurar och odlingsytor berättar lågmält om ett Sverige som var väldigt olik dagens, men som ändå ligger nära i tid. Tänkvärt är att även denna avkrok kan ha varit förbunden med omvärlden genom export av stenprodukter eller havre.

Väster om utredningsområdet, inom hällmarken på fastigheten Norra Backa 1:6, finns två kvarngrunder. De är tydligt synliga på ortofotot, men är ej registrerade. Den ena besöktes i samband med fältarbetet. Ingen information om dessa kvarnar har eftersökts inom ramen för denna utredning.

De stensättningar som ligger uppe på hällmarken i anslutning till planområdet är i de flesta fall konstruerade av ett enstaka lager mindre stenar lagda direkt på berget, till exempel Kville 854:1 och 2. Dessa fornlämningar är mycket känsliga och kan lätt förstöras av människor, så som fallet är med Kville 348:1.⁷

Antikvarisk bedömning

Samtliga nyregistrerade lämningar bedöms som *övriga kulturhistoriska lämningar*.

Bedömningen av den tidigare registrerade

stensättningen Kville 1429 ändras till *möjlig fornlämning*.

Värdering av måluppfyllelsen

Kulturlandskapet gör bedömningen att målen med utredningen uppfyllts. Inga avvikelser har anmälts.

Förslag på ytterligare åtgärder inför kommande skede

Kulturlandskapet föreslår att hänsyn bör visas nyregistrerade övriga kulturhistoriska lämningar i det fall exploateringsplanerna kvarstår. Önskan om hänsyn gäller även andra kultur lämningar i området såsom stengärdesgårdar i aktuella gränser samt äldre vägsträckningar, *illustration 15*. Iordningställande och breddning av infartsväg från söder bör kunna ske utan att förstöra stengärdesgårdarna. Förslag på åtgärder framgår av *Tabell 1*.

Om stensättningen Kville 1429 berörs av exploateringsplanerna föreslås en arkeologisk utredning steg 2 för att avgöra antikvarisk status. Förslag på åtgärder framgår av *Bilaga 2*.

Om de partier som gett utslag i markkemianalysen berörs av exploateringsplanerna, bör

7 Östlund 2011

Lämning nr	KUL nr	Typ	Antikvarisk bedömning	Förslag på eventuell åtgärd
L2018:1269	1	Hägnad	Övrig kulturhistorisk lämning	Hänsyn. Vid ev vägdragning kan öppningen hållas så smal som möjligt, och stenen läggas vid sidan.
L2018:1270	2	Hägnad	Övrig kulturhistorisk lämning	Hänsyn. Vid ev vägdragning kan öppningen hållas så smal som möjligt, och stenen läggas vid sidan.
L2018:1271	3	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning	Generell hänsyn.
L2018:1272	4	Brott/täkt	Övrig kulturhistorisk lämning	Generell hänsyn.
L2018:1273	5	Hägnad	Övrig kulturhistorisk lämning	Generell hänsyn.
L2018:1275	6	Hägnad	Övrig kulturhistorisk lämning	Generell hänsyn.
L2018:1276	7	Småindustri-område	Övrig kulturhistorisk lämning	Generell hänsyn.
L2018:1277	8	Brott/täkt	Övrig kulturhistorisk lämning	Generell hänsyn.
L2018:1278	9	Småindustri-område	Övrig kulturhistorisk lämning	Generell hänsyn.
L2018:1279	10	Hägnad	Övrig kulturhistorisk lämning	Generell hänsyn.

Tabell 1. Nyregistrerade lämningar. Förslag på hänsyn vid eventuell exploatering.

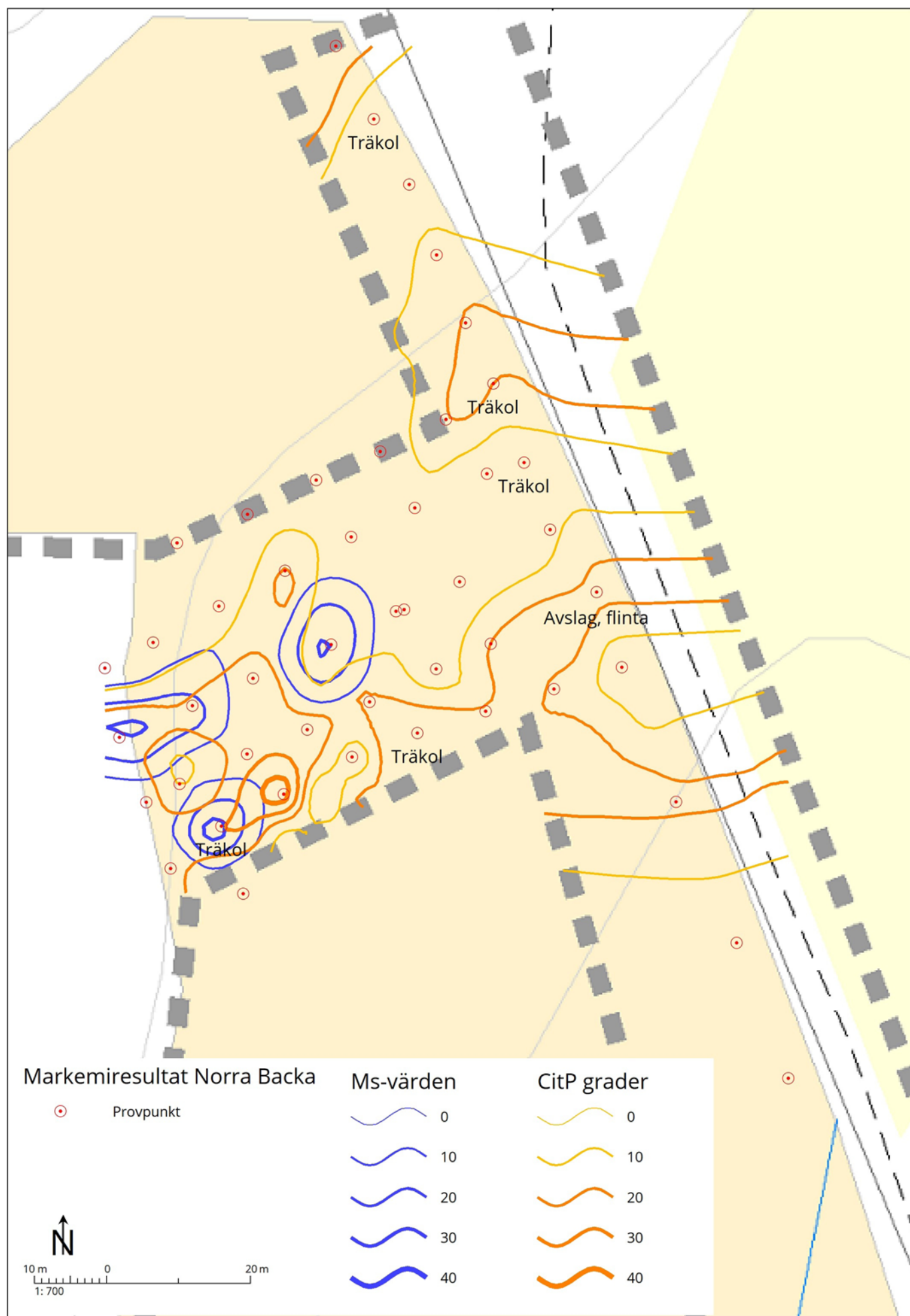

Illustration 16. Kartan visar provpunkterna samt resultaten av markkeminanalyserna. I det fall det provtagna området berörs av fortsatta exploateringsplaner bör sökschaktning ske här inom ramen för en utredning steg 2. © Lantmäteriet.

sökschaktning ske här inom ramen för en utredning steg 2, se *illustration 16*. Ett alternativ skulle kunna vara att i dialog med exploatören se om något alternativ till planerad vägdragning finns. I så fall kan man överväga att utöka provtagningen även hit, för att undvika de områden där boplotsindikationer framkommit genom markkemianalysen.

I övrigt föreslås inga ytterligare åtgärder inom en utredning steg 2.

I det fall exploateringen kommer till stånd enligt nuvarande förslag, bör de känsliga stensättningar som finns på hållmarken i anslutning till planområdet skyddas på något sätt, till exempel genom att skylta upp dem på plats. Ett alternativ skulle vara att överväga att undersöka och ta bort dem.

För fornlämningar gäller att de förutom själva lämningen även omges av ett så kallat fornlämningsområde. Fornlämningsområdet utgörs av ett så stort område på marken (eller sjöbott-

nen) som behövs för att bevara fornlämningen och ge den tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse. Fornlämningsområdets storlek avgörs av länsstyrelsen från fall till fall.

Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap i Kulturmiljölagen (KML) och genom miljöbalkens generella hänsynsregler, där stor vikt läggs vid hänsyn till kulturlämningar och kulturmiljöer. Ansökan om ingrepp i lämningar lämnas till länsstyrelsen.

Stengärdesgårdar i anslutning till jordbruksmark åtnjuter biotopskydd enligt Miljöbalken 7 kap. 11 §. Detta innebär att de inte får täckas över eller tas bort. Ansökan om dispens från biotopskyddet skickas till länsstyrelsen. Solbelysta stensamlingar lockar insekter såväl som ormar och ödlor, och är en bristvara i dagens landskap. Om stengärdesgården ligger öppet i anslutning till jordbruksmark eller till en golfbana bör inte spela någon större roll för djurlivet.

Illustration 17. Mindre stenbrott, L2018:1277. Närmast i bild syns en rits. Foto mot sydväst.

Källor

Litteratur

Östlund, Annika	2011	<i>Norra Backa 1:3, Tanums kommun. Arkeologisk utredning. Kulturhistoriska rapporter 117.</i> Rio Kulturkooperativ.
-----------------	------	---

Digitala källor

FMIS	Fornsök, http://www.fmis.raa.se Besökt 2018-11-21.
Fornreg	https://app.raa.se/
Kulturlandskapets hemsida	http://www.kulturland.se/projekt/

Kartor

Lantmäteriet, Lantmäteristyrelsens arkiv	1796a	Kville socken Backa nr 1-2 Storskifte på inägor 1796
Lantmäteriet, Lantmäterimyndigheternas arkiv	1796b	14-KVI-94 Storskifte 1796
Lantmäteriet, Lantmäterimyndigheternas arkiv	1852	14-KVI-344 Laga skifte 1852
Lantmäteriet, Rikets allmänna kartverks arkiv	1939	Fjällbacka J131-75SO Ekonomiska kartan 1939

Arkiv

Landsarkivet, Göteborg	Kullgrens Enka - GLA/CO037:01. Volym F3:1-30 Kontrakt.
------------------------	--

Bilagor

Bilaga 1. Nyregistrerade lämningar

Bilaga 2. Besiktigade lämningar

Bilaga 1. Nyregistrerade lämningar

Lämningnr	Projekt-nr	KUL nr	Typ	Egenskap	Oriente-ring	Längd (m)	Bredd (m)	Djup / höjd (m)	Beskrivning	Grad av skada	Terräng	Vegeta-tion	Antikvarisk bedömning
L2018:1269	1827	1	Hägnad	Stenmur	NO-SV	20	0,6	0,8	Stengärdesgård, lagd i upp till 5 lager. Stenar 0,2 till meterstora. Natursten. Ej aktuell gräns, ej heller gräns på 1930-tal. Ansluter till stenmur i aktuell gräns i SV. Fortsätter spikrakt åt NO utanför utredningsområdet, total längd okänd.	Ej skadad	Hällmarksskog, svag sluttning	Träd-bevuxen	Övrig kultur-historisk lämning
L2018:1270	1827	2	Hägnad	Stenmur	N-S (ungefär)	125	0,8	0,7	Stengärdesgård, lagd i upp till 5 lager. Stenar 0,3 till meterstora. I N änden ställvis flack o utrasad (sedan gammalt; väl övermossad). Tar slut i stenbrottsmiljö (lämning 7), ev skadad i denna ände pga stenbrytning. Annars välbevarad. Ej aktuell gräns.	Ej skadad	Skogsmark i anslutning till fd åkermark, nu golfbana, sluttning	Träd-bevuxen	Övrig kultur-historisk lämning
L2018:1271	1827	3	Fossil åker	Band-formig med välvd profil	NO-SV	70	34	-	Äldre åkeryta, ej på 1930-talsekonomen, med smala svagt ryggade parceller. Parcellerna är ganska otydliga. Troligen havreåker från sent 1800-tal. Ett grunt dike omgärdarytan i S och V, med en total längd av 126 m, ca 0,2 m djupt och 0,5 m brett.	Ej skadad	Skogsmark, svag sluttning	Träd-bevuxen	Övrig kultur-historisk lämning
L2018:1272	1827	4	Brott/täkt	Granit	Uttaget vetter mot SV	3	3	0,4	Litet stenbrott. Ett litet antal kvarliggande block, märken efter bredkil. Litet och enkelt. Varken skärvtsten eller skrot.	Ej skadad	Hällmarksskog, svagt krönläge	Träd-bevuxen	Övrig kultur-historisk lämning
L2018:1273	1827	5	Hägnad	Stenmur	O-V	4,5	0,7	0,7	Stengärdesgård. Uppbyggd i glipan mellan bergssidor i brant sluttning. Ansluter till hägnad i befintlig gräns i V. Lagd i upp till 4 lager, stenar från 0,3 m till mer än meterstora.	Ej skadad	Hällmarksskog, brant sluttning	Beväxt med buskar	Övrig kultur-historisk lämning
L2018:1275	1827	6	Hägnad	Stenmur	N-S	18	0,8	0,6	Stengärdesgård. Konstruerad av stora kantiga block 0,35-1,8 m stora, på avsats i bergssida. Lagd i 1-4 lager.	Ej skadad	Hällmarksskog, brant sluttning	Träd-bevuxen	Övrig kultur-historisk lämning
L2018:1276	1827	7	Små-industri-område	Brott/täkt, granit	Uttag åt OSO. Längd-mått: NO-SV.	34	13	4	Flera mindre stenbrott i bergsbrant. Ca 6 st brottytor, alla med uttag i 1 nivå, belägna på olika nivåer i bergssidan. Ett fåtal märken efter bredkil, remmare och ett trekantigt borrhål. Skrotsten och block, inget putsskärvt. 3-4 högar med skrotsten. Höjdangivelsen mycket ungefärlig. Längre upp, åt V, troligen fler uttag men här finns inga märken efter redskap.	Ej skadad	Hällmarksskog, brant sluttning	Träd-bevuxen	Övrig kultur-historisk lämning

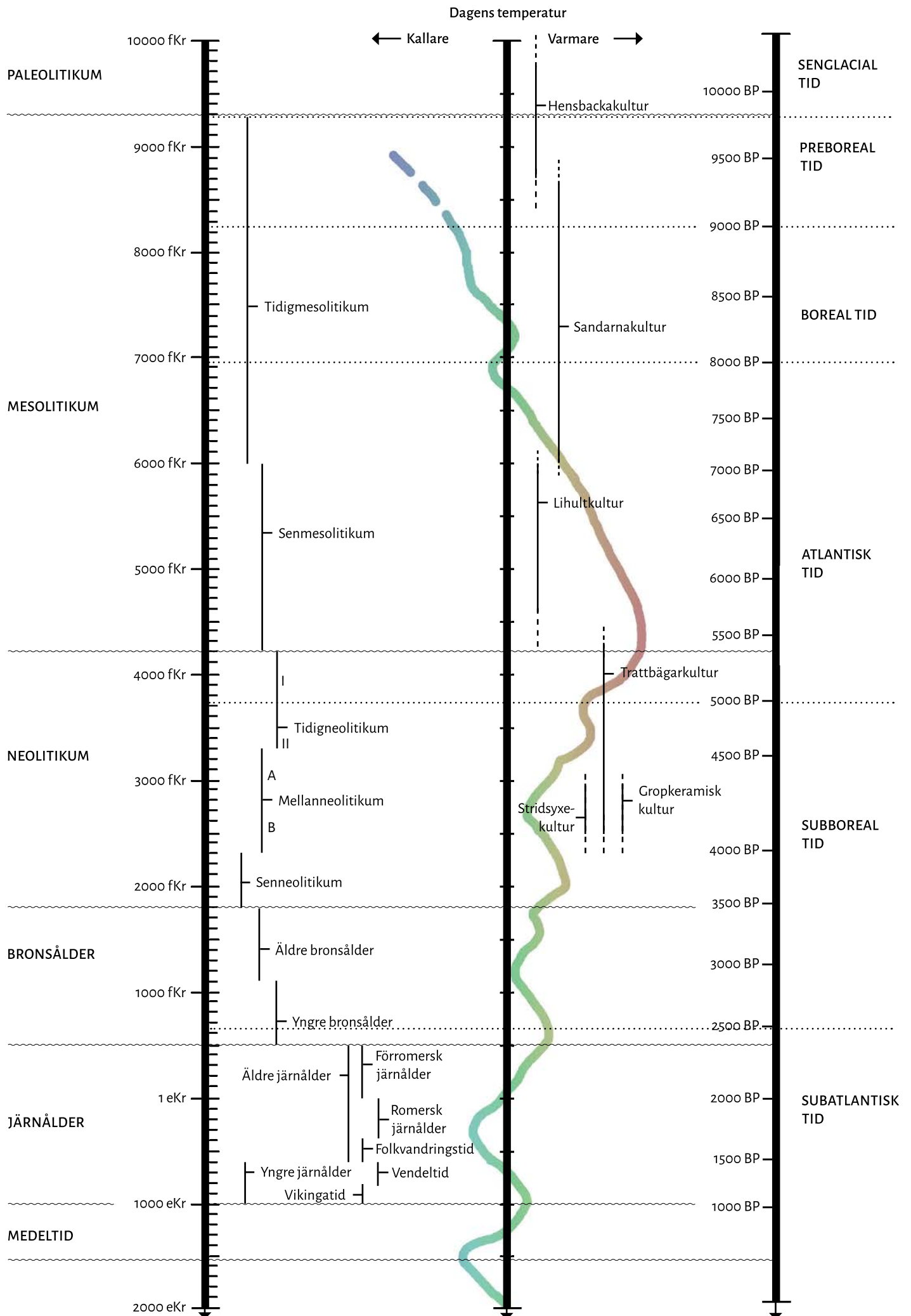
Lämningnr	Projekt-nr	KUL nr	Typ	Egenskap	Oriente-ring	Längd (m)	Bredd (m)	Djup/ höjd (m)	Beskrivning	Grad av skada	Terräng	Vegeta-tion	Antikvarisk bedömning
L2018:1277	1827	8	Brott/täkt	Granit	Uttag mot SO. Längd-mått: NO-SV	9	3,5	0,7	Litet stenbrott. Märken efter bredkil, rits. Uttag i 1 nivå, kvarliggande block. Även uttag av lösa block. Ca 9 m åt SO och 9 m nedanför i branten finns en hög med skrotsten, kommer troligen inte från detta stenbrott utan från block upphugget på platsen.	Ej skadad	Hällmarksskog, sluttning	Träd-bevuxen	Övrig kultur-historisk lämning
L2018:1278	1827	9	Små-industri-område	Brott / täkt, granit	Uttag åt SO. Längd-mått: NO-SV.	21	16	10	Stenbrott, 4 brottytor på olika nivåer i bergsbrant. Märken efter två olika typer av remmare (smalare och bredare) samt bredkil.	Ej skadad	Hällmarksskog, brant sluttning	Träd-bevuxen	Övrig kultur-historisk lämning
L2018:1279	1827	10	Hägnad	Stenmur	N-S	200	1,7	0,85	Stengärdesgård, lagd i upp till 4 lager. Stenar 0,2 till meter stora, enbart natursten. I N änden böjer den av i rät vinkel mot O och ansluter till stenmur i aktuell gräns. Vissa ställen bred och utrasad men naturligt så. Mossbevuxen. Intryck av att odlingssten lagts intill. Mellan skogsmark (gles) och fd åkermark, nu golfbana.	Ej skadad	Gles skog, svag sluttning	Träd-bevuxen	Övrig kultur-historisk lämning

Bilaga 2. Besiktigade lämningar

RAÄ nr	Lämning nr	Typ	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Förslag på eventuell åtgärd
Kville 854:1	L1969:6951	Stensättning	Stensättning, oregelbunden, stenfylld. 4 x 4 m, 0,1 m h. Fyllning av 0,05-0,2 m stora (påfallande flisformiga) stenar, mest mindre. Ej skadad. Belägen i svagt krönläge i hållmark. Beväxt med buskar.	Fornlämning	Ingen (belägen utanför planområdet).
Kville 854:2	L1969:7159	Stensättning	Stensättning, ursprungligen rund, stenfylld. 6 x 6 m, 0,1 m h. Nu fläckvis fyllning av 0,05-0,2 m stora stenar, mest mindre. Mellan partierna med fyllning går berg i dagen. Ej skadad. Belägen i svagt krönläge i hållmark. Beväxt med buskar.	Fornlämning	Ingen (belägen utanför planområdet).
Kville 15:1	L1969:5448	Hällristning	Hällristning, 5 x 1,5 m, bestående av 4 skeppsfigurer, 10 djurfigurer, 15 skålgropar, 12 streck. Ej skadad. Belägen i hållmark. Ej beväxt.	Fornlämning	Ingen (belägen utanför planområdet).
Kville 1429	L1960:7623	Stensättning	Stensättning, rund, stenfylld. 2,3 x 2,3 m, 0,45 m h. Bestående av minst 27 rundade stenar, 0,2-0,8 m st, vanligen 0,35 m st. 1 -2 lager, ev kantkedja i NO. Ev är lämningen lite skadad/utplockad. Ej skadad. Belägen i sluttande hållmark. Beväxt med lite torv och ris. Minst 7 m till åker/odlingsmark, vilket bedömdes vara för långt för att vara odlingssten.	Möjlig fornlämning	Utredning steg 2.

Illustration 18. Stensättningen Kville 1429, fotograferad i samband med arkeologisk utredning i april 2011. Notera avståndet till den före detta odlingsmarken. Foto mot sydost.

Norra Backa 1:3, Kville socken, Tanums kommun, Västra Götalands län Stenbrottslämningar och jordbrukslämningar från 1800- och 1900-tal

Kulturlandskapet har utfört en arkeologisk utredning steg 1 inom fastigheten Norra Backa 1:3, strax utanför Fjällbacka.

Markkemiahälsor visar att det troligtvis finns en förhistorisk boplatz inom planområdet.

De spår i form av stenbrott, stenmurar och odlingsytor från främst 1800- och 1900-tal som hittades berättar lågmält om ett Sverige som var väldigt olik dagens, men som ändå ligger nära i tid. Tänkvärt är att även denna plats kan ha varit förbunden med omvärlden genom export av såväl stenprodukter som havre.